

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 6/2008 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (ns. Bryssel IIa -asetuksen muuttaminen)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 2 päivänä huhtikuuta 2008 lähettänyt jatkokirjelmän 1. OM 25.03.2008 asiassa U 53/2006 vp ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (ns. Bryssel IIa -asetuksen muuttaminen) lakivaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa on ollut kuultavana
- lainsäädäntöneuvos Tuomo Antila, oikeusministeriö.

Viitetieto

Valiokunta on aikaisemmin antanut asiasta lausunnon LaVL 19/2006 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus neuvoston asetukseksi

Euroopan yhteisöjen komissio on tehnyt 17 päivänä heinäkuuta 2006 ehdotuksen neuvoston asetukseksi asetuksen (EY) N:o 2201/2003 muuttamisesta tuomioistuimen toimivallan osalta sekä avioliittoasioissa sovellettavaa lakia koskevien säännösten antamisesta (nk. Bryssel IIa -asetus). Komission ehdotuksella asetusta muutettaisiin seuraavasti:

1. Tuomioistuimen toimivaltaa avioeroasioissa muutettaisiin niin, että puoliset saisivat oikeuden sopia, että yksi tai useampi jäsenvaltion tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään heidän mahdollisen avioeroasiansa (oikeuspaikkasopimus). Puolisoilla tulisi kuitenkin olla asetuksessa säädetty liittymä kyseiseen jäsenvaltioon.

2. Puolisot saisivat oikeuden sopia siitä, minkä valtion lain mukaan heidän mahdollinen

avioeroasiansa käsitellään (lainvalintasopimus). Puolisoilla tulisi kuitenkin olla asetuksessa säädetty liittymä kyseiseen valtioon.

3. Jos puoliset eivät ole tehneet lainvalintasopimusta, avioeroasiassa sovellettaisiin asetuksen mukaan määräytyvää lakia.

Suomi ei ole kannattanut pakottavien lainvalintasäännösten ottamista asetukseen. Asetusehdotukseen sisällytetty nk. *ordre public* -lauseke, joka rajoitetuissa tapauksissa mahdollistaa vieraan valtion lain torjumisen, ei ole Suomen kannalta riittävä ratkaisu. Tämän vuoksi Suomi valmistautuu tekemään ehdotuksen kansalliseksi poikkeussäännöksi. Tavoitteena on, ettei Suomen tarvitsisi soveltaa sellaista vieraan valtion lain eroperustetta, joka edellyttää näytön esittämistä toisen puolison uskottomuudesta tai siihen rinnastettavasta teosta. Valtioneuvoston kanta sisältyy oikeusministeriön täydentävään

muistioon. Ehdotettava poikkeussäännös olisi voimassa viiden vuoden siirtymäajan, kuitenkin niin, että se olisi mahdollista uudistaa aina viideksi vuodeksi kerrallaan.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto puoltaa asetusehdotuksen hyväksymistä edellyttäen, että asetus sisältää säännökset, joiden avulla voidaan torjua vieraan val-

tion lain soveltaminen suomalaisessa tuomioistuimessa sellaisissa tapauksissa, joissa vieraan valtion lain soveltaminen

a) edellyttäisi näytön esittämistä toisen puolison uskottomuudesta tai siihen rinnastettavasta teosta tai

b) muutoin olisi selvässä ristiriidassa avioeroa koskevan suomalaisen lainsäädännön peruslähtökohtien kanssa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Lakivaliokunta on aikaisemmassa lausunnossaan (LaVL 19/2006 vp) suhtautunut myönteisesti oikeuspaikka- ja lainvalintasopimusta koskeviin ehdotuksiin. Sen sijaan valiokunta ei ole puoltanut avioeroon sovellettavaa lakia koskevien säännösten yhdenmukaistamista, koska suomalaiset tuomioistuimet joutuisivat arvioimaan puolisoiden syyllisyyttä ja välien rikkoutumisen pysyvyyttä, jos sovellettavaksi tulisi sellaisen valtion laki, jossa tällaisilla seikoilla on edelleen merkitystä avioeron myöntämisessä. Valiokunta on katsonut, ettei paluu tällaisiin tuomioistuimessa tapahtuviin arviointeihin ole edes kansainvälisiä liittyviä omaavissa tapauksissa perusteltavissa.

Asian valmistelu on kuitenkin edennyt niin, että asetukseen sisällytettäisiin lainvalintasäännökset niihin tilanteisiin, joissa puoliset eivät ole tehneet lainvalintasopimusta. Lakivaliokunta pitää hyvänä, että asetusehdotukseen on sisällytetty nk. *ordre public* -lauseke, jota valiokunta on aikaisemmassa lausunnossaan edellyttänyt. Tämä lauseke mahdollistaa sen, että tuomioistuin voi kieltäytyä asetuksen mukaisesti määrätyn lain soveltamisesta, jos sen soveltaminen on selvästi vastoin tuomioistuinvaltion oikeusjärjestyksen perusteita. Koska lauseketta tulkitaan kansainvälisen yksityisoikeuden periaatteiden mukaisesti suppeasti, se ei Suomen kannalta ole kuitenkaan riittävä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tilannetta hankaloittaa myös se, että yksimielisen

neuvottelutuloksen saavuttamatta jääminen saattaa todennäköisesti johtaa keskusteluihin tiiviimpään yhteistyöhön siirtymisestä. Vaikka tällaisia keskusteluja ei vielä ole aloitettu, on valiokunnan mielestä aiheellista jo tässä vaiheessa tiedostaa, mitä tällainen yhteistyö ja sen ulkopuolelle jääminen Suomen kannalta mahdollisesti merkitsisivät.

Tiiviimmässä yhteistyössä joukolle jäsenvaltioita annetaan mahdollisuus edetä integraatiossa muita jäsenvaltioita pidemmälle. Valiokunnan mielestä tässä asetusehdotuksessa tiiviimpään yhteistyöhön liittyy sekä periaatteellisia että oikeudellisia ongelmia. Tiiviimmän yhteistyön käyttö voi johtaa siihen, että Euroopan unionin sisälle muodostuu erilaisia, muun muassa uskonnollisiin perinteisiin pohjautuvia liittoutumia. Tiiviimmän yhteistyön käyttäminen tässä asetusehdotuksessa voisi myös luoda ennakkotapauksen suhteessa muihin yksimielisyysvaatimuksen piirissä oleviin perheoikeudellisiin toimenpiteisiin.

Tiiviimpi yhteistyö tässä asetusehdotuksessa merkitsisi myös yhteisön oikeuden monimutkaistumista. Tämä johtuu siitä, että ehdotuksella muutettaisiin voimassa olevaa Bryssel IIa -asetusta. Tiiviimpään yhteistyöhön osallistuvat jäsenvaltiot soveltaisivat uusia säännöksiä, kun taas yhteistyön ulkopuolelle jäävät valtiot jäisivät soveltamaan asetusta sen nykyisessä muodossa. Jos Suomi jäisi uusien säännösten soveltamisen ulkopuolelle, seurauksena voisi olla esimerkiksi se, että suomalaisen tuomioistuimen

toimivalta ei voisi perustua oikeuspaikkasopimukseen. Näin esimerkiksi tiiviimmän yhteistyön piiriin kuuluvassa jäsenvaltiossa asuvien puolisoiden, joista toinen olisi suomalainen, oikeuspaikkasopimus siitä, että heidän avioeroasiansa käsitellään Suomessa, jäisi vaille oikeusvaikutuksia. Lisäksi on huomattava, että Suomi olisi nykyisen asetuksen nojalla joka tapauksessa velvollinen tunnustamaan tiiviimmän yhteistyön piiriin kuuluvassa jäsenvaltiossa annetun avioerotuomion, vaikka tuomio perustuisi sellaisiin säännöksiin, jotka eivät sitoisi Suomea.

Ottaen huomioon, että uudet säännökset näyttäisivät edellä kuvatuin tavoin ulottavan vaikutuksensa, ainakin välillisesti, myös tiiviimmän yhteistyön ulkopuolelle jäävään jäsenvaltioon, valiokunta katsoo, että Suomen tulisi olla mukana päättämässä säännösten sisällöstä. Tämän vuoksi valiokunta pitää perusteltuna, että valtioneuvosto vielä pyrkii vaikuttamaan asetusehdotuksen sisältöön niin, että se olisi Suomen hyväksyttävissä. Näin on mahdollista myös edistää pohjoismaisia perheoikeudellisia arvoja.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta voi hyväksyä asetusehdotuksen sovellettavaa lakia koskevat säännökset, mutta vain, jos niiden soveltamista Suomen osalta rajoitetaan valtioneuvoston kannassa tarkoitettulla tavalla. Suomea koskevan poikkeuksen tavoitteena on torjua sellainen vieraan valtion lain eroperuste, joka edellyttää näytön esittämistä toisen puolison uskotomuudesta tai siihen rinnastettavasta teosta. Valiokunnan mielestä tämä tavoite on erittäin tärkeä, koska sillä pyritään varmistamaan se, et-

tei suomalaisissa tuomioistuimissa tarvitse eroperusteena käsitellä puolisoiden yksityiselämään liittyviä arkaluonteisia asioita. Tällaisen asioiden käsittelyä tuomioistuimissa ei Suomessa ole pidetty tarpeellisena eikä tarkoituksenmukaisena.

Poikkeusehdotusta on oikeusministeriön muistiossa perusteltu lähinnä sellaisten tapausten kannalta, joissa sovellettaisiin asetusehdotuksen pakottavia lainvalintasäännöksiä. Valiokunta kuitenkin katsoo, että poikkeukselle on tarvetta myös silloin, kun vieraan valtion lain soveltaminen perustuu lainvalintasopimukseen. Poikkeusehdotuksen ja sen perustelujen muotoilussa tämä tulisi ottaa huomioon.

Neuvoston oikeudellisen yksikön lausunnon mukaan yhteisön oikeuteen tehtävien poikkeusten on oltava siirtymäkauden toimenpiteitä. Tämän vuoksi ehdotus lähtee siitä, että Suomea koskeva poikkeus olisi voimassa viiden vuoden siirtymäajan, kuitenkin niin, että sitä olisi mahdollista uudistaa viideksi vuodeksi kerrallaan. Valiokunta pitää poikkeuksen voimassaoloajan uudistamista oikeudellisesti sitovalla tavalla hyvin tärkeänä. Vastaavanlainen poikkeuksen uudistaminen on hyväksytty oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoja koskevassa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1348/2000.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä esitetyn painotuksen ja täsmennyksin.

LaVL 6/2008 vp — U 53/2006 vp

Helsingissä 24 päivänä huhtikuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Heidi Hautala /vihr	Sanna Lauslahti /kok
vpj.	Anna-Maja Henriksson /r	Outi Mäkelä /kok
jäs.	Esko Ahonen /kesk	Johanna Ojala-Niemelä /sd
	Paavo Arhinmäki /vas	Markku Pakkanen /kesk
	Oiva Kaltiokumpu /kesk	Lyly Rajala /kok
	Ilkka Kantola /sd	Tero Rönni /sd
	Sampsa Kataja /kok	Mirja Vehkaperä /kesk
	Krista Kiuru /sd	vjäs. Timo Heinonen /kok.
	Jari Larikka /kok	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Euroopan unioni pyrkii tunkeutumaan yhä enenevässä määrin lainsäädännön puolella alueille, jotka sille eivät kuulu. Nyt käsittelyssä oleva ns. Bryssel IIa -asetuksen muuttaminen on selkeä merkki sellaisten politiikan alueiden tuomisesta EU:n päätöksentekoon, joissa valta pitää säilyttää jäsenvaltioilla.

Käsittelyssä olevassa asetuksen muuttamisessa EU pyrkii uittamaan eteläeurooppalaista avioerolainsäädäntöä suomalaisiin oikeusistuimiin. EU:n komissio ajaa asetusmuutosta, jonka mukaan avioerotilanteissa voitaisiin joutua soveltamaan muiden EU-maiden lainsäädäntöä suomalaisissa oikeusistuimissa.

Pohjoismainen avioerolainsäädäntö on modernia ja vapaamielistä. Jos Suomi hyväksyy asetusehdotuksen, merkitsisi se täysin meidän arvomaailmaamme sopimattoman lainsäädännön käyttöönottoa. Voisimme ajautua tilanteeseen, jossa Suomessa sovellettaisiin puolalaista tai maltalaista avioerolainsäädäntöä.

Tämä olisi paluuta synkkään menneisyyteen. Monissa EU-maissa on käytössä vuosien pituiset harkinta-ajat avioeroissa, ja osassa maista tunnetaan vielä syyllisyyteen perustuva avioero. Kaiken huippuna Maltan lainsäädäntö ei edes tunne avioeromahdollisuutta.

Tähän asti Suomi ja Ruotsi ovat yhdessä vastustaneet esitettyä avioeroasetuksen muutosta. Ruotsi on pitämässä tiukasti omasta kannastaan

kiinni, mutta Suomi on lähdössä etsimään kompromissiratkaisua.

Tällaisissa arvokysymyksissä ei ole olemassa kompromissia yksilön vapautta kunnioittavien Pohjoismaiden ja ihmisiä kahlitsevien vanhoilisten EU-maiden välillä. Avioeroasetus voidaan nähdä pyrkimyksenä luoda EU:sta entistä enemmän myös arvoyhteisöä. Sellaista arvoyhteisöä, joka ei perustu pohjoismaiseen ajatteluun vaan pikemminkin eteläeurooppalais-katoliseen arvopohjaan.

Suomella pitää olla myös rohkeutta pitää kiinni EU:ssa omista kannoistaan. Jos joka kerta täumme, jossain vaiheessa välttämättä tapahtuu katkeaminen. Pitää myös huomioida, että Lissabonin sopimuksen ratifiointi merkitsisi entistä enemmän tämänkaltaisten EU:n lakihankkeiden etenemistä.

Siksi katsonkin, ettei Suomi voi antaa periksi Bryssel IIa -asetuksen muuttamisessa vaan sen pitää pyrkiä yhdessä Ruotsin kanssa kaatamaan esitys.

Mielipide

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valiokunta ei hyväksy valtioneuvoston esittämää uutta ehdotusta vaan pitäytyy Suomen vanhassa kannassa, jonka mukaan Suomi ei hyväksy avioeroon sovellettavaa lakia koskevien säännösten yhdenmukaistamista.

Helsingissä 24 päivänä huhtikuuta 2008

Paavo Arhinmäki /vas